

KARIERA BEZ BARIER

Jak stworzyć wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ) i program realizacji doradztwa zawodowego na dany rok szkolny z przykładami dobrych praktyk dla szkoły podstawowej i ponadpodstawowej

Marta Koch-Kozioł

Rzeczpospolita
Polska

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Autorka: Marta Koch-Kozioł

Redakcja merytoryczna: Iwona Sondej-Pawlak

Redakcja językowa: Iwona Stachowicz

Zdjęcie na okładce: Shutterstock

Projekt okładki: Wojciech Maciejczyk

Skład: Wojciech Maciejczyk

© Copyright Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2023

ISBN 978-83-67385-75-6

Wzór cytowania:

Koch-Kozioł, M. (2023). *Jak stworzyć wewnętrzny system doradztwa zawodowego (WSDZ) i program realizacji doradztwa zawodowego na dany rok szkolny z przykładami dobrych praktyk dla szkoły podstawowej i ponadpodstawowej*. Warszawa.

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

Publikacja powstała w ramach projektu: „Poprawa skuteczności procesów kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży (w tym z niepełnosprawnościami) w celu przygotowania do aktywnego uczestnictwa w rynku pracy we współpracy z podmiotami zewnętrznymi (Tranzycja na rynek pracy)” finansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wstęp	4
1. Doradztwo zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego	5
1.1. Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ)	8
1.2. Program realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym na dany rok szkolny	9
2. W jaki sposób realizować działania związane z doradztwem zawodowym w szkole?	14
2.1. Wychowawcy	15
2.2. Nauczyciele	15
2.3. Specjaliści	16
2.4. Nauczyciel bibliotekarz	16
2.5. Nauczyciel wychowawca świetlicy szkolnej	17
Zakończenie	20
Akty prawne	21

Wstęp

W dzisiejszym dynamicznie zmieniającym się świecie pracy i edukacji doradztwo zawodowe nabiera znaczenia jako kluczowy element wspierający rozwój kariery i personalne aspiracje jednostki. Zrozumienie, czym jest doradztwo zawodowe, pomoże tym, którzy pracują na rzecz dzieci i młodzieży, lepiej postrzegać możliwości i wyzwania, jakie niesie ze sobą planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej. Doradztwo zawodowe [DZ] w szkole to proces, w ramach którego uczniowie otrzymują wsparcie, informacje i porady mające pomóc im w zrozumieniu siebie, swoich zdolności, zainteresowań i preferencji, trudności i przeciwwskazań (także zdrowotnych) w kontekście planowania własnej kariery edukacyjno-zawodowej.

Niniejszy poradnik zawiera analizę różnych aspektów doradztwa zawodowego w świetle przepisów prawa oświatowego oraz praktyczne wskazówki, w jaki sposób prowadzić doradztwo w placówce oświatowej.

1. Doradztwo zawodowe w świetle przepisów prawa oświatowego

Zgodnie z artykułem 26a *ustawy Prawo oświatowe* (Dz.U.2023.900 t.j.) doradztwo zawodowe określono jako prowadzenie zaplanowanych i systematycznych działań mających na celu wsparcie dzieci i uczniów w rozpoznawaniu i rozwijaniu własnych zainteresowań i predyspozycji zawodowych. W ramach działań z obszaru doradztwa zawodowego wyszczególniono także wsparcie jednostki w podejmowaniu przez nią decyzji i dokonywaniu wyborów edukacyjno-zawodowych.

WAŻNE: Rola placówki oświatowej polega na wsparciu ucznia w planowaniu przez niego samego własnej kariery, co oznacza, że jednostce pozostawia się poczucie sprawczości, decyzyjności i samodzielności.

W odniesieniu do artykułu 26a *ustawy Prawo oświatowe* oraz § 3 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie doradztwa zawodowego* (Dz.U. 2019, poz. 325) w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych [SP] i innych formach wychowania przedszkolnego wyodrębniono preorientację zawodową rozumianą jako przybliżenie dzieciom świata zawodów oraz pobudzanie ich do rozpoznawania własnych zainteresowań i uzdolnień. Działania z obszaru doradztwa zawodowego na zajęciach wychowania przedszkolnego są prowadzone zgodnie z programem wychowania przedszkolnego.

W klasach I–VI szkoły podstawowej wyszczególniono orientację zawodową, której zadaniem jest przekazanie informacji zawodoznawczych na temat wybranych zawodów, a także wspieranie i rozwijanie pozytywnego stosunku do nauki i pracy zawodowej, jednocześnie identyfikując oraz wspomagając rozwój indywidualnych zainteresowań i talentów każdego ucznia. Doradztwo zawodowe jest realizowane na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych kształcenia ogólnego, a także na zajęciach prowadzonych przez wychowawcę oddziału klasowego. W klasach VII–VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych doradztwo zawodowe realizowane jest na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, a w szkołach kształcących w zawodzie także na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych z zakresu kształcenia w zawodzie. Należy także pamiętać, że w klasie VII–VIII oraz w szkołach ponadpodstawowych działania związane z doradztwem zawodowym prowadzone są na zajęciach z wychowawcą.

WAŻNE: W szkołach przysposabiających do pracy doradztwo zawodowe realizowane jest na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych.

Poniżej przedstawiono schematyczne ujęcie doradztwa zawodowego w systemie oświaty:

Rysunek 1

Schemat doradztwa zawodowego w systemie oświaty

Źródło: opracowanie własne.

Warto mieć na uwadze, że zarówno w szkołach podstawowych, jak i ponadpodstawowych działania związane z doradztwem zawodowym również są realizowane w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej¹.

WAŻNE: Doradztwo zawodowe jest prowadzone przez wszystkich nauczycieli, a nie tylko przez specjalistów.

Jak wspomniano, w klasach VII–VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych są prowadzone zajęcia z doradztwa zawodowego (art. 109 ust. 1 pkt 7 ustawy). Na podstawie *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół* (Dz.U. 2019, poz. 639 ze zm.) określono minimalny wymiar godzin zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, co przedstawia tabela 1.

¹ Zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 5 ustawy. Zajęcia te prowadzone są przez doradcę zawodowego, pedagoga, psychologa lub innego nauczyciela.

Tabela 1

Minimalny wymiar godzin zajęć z doradztwa zawodowego dla poszczególnych typów szkół

	SZKOŁA PODSTAWOWA		LICEUM [LO]	BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA [BS I]	TECHNIKUM
	KLASA VII	KLASA VIII			
MINIMALNA LICZBA GODZIN	10	10	10 W CZTEROLETNIM CYKLU KSZTAŁCENIA	10 W TRZYLETNIM CYKLU KSZTAŁCENIA	10 W PIĘCIOLETNIM CYKLU KSZTAŁCENIA

Źródło: opracowanie własne.

Zajęcia z doradztwa zawodowego (potocznie nazywane *dziesiątkami*) prowadzone są przez wykwalifikowanych doradców zawodowych zgodnie z dokumentacją opracowywaną dla każdego nauczanego przedmiotu (m.in. wpis tematu w dziennik lekcyjny, sprawdzenie obecności uczniów na zajęciach itd.). Osobą prowadzącą *dziesiątki* jest nauczyciel doradca zawodowy (a nie specjalista doradca zawodowy).

WAŻNE: Na świadectwie szkolnym promocyjnym i ukończenia szkoły nie odnotowuje się uczęszczania (bądź nie) ucznia na zajęcia z doradztwa zawodowego.

Placówki oświatowe, realizując działania związane z doradztwem zawodowym, mogą współpracować z przedstawicielami otoczenia społeczno-gospodarczego, w szczególności z:

- pracodawcami,
- organizacjami pracodawców,
- samorządami gospodarczymi lub innymi organizacjami gospodarczymi,
- stowarzyszeniami lub samorządami zawodowymi²,
- placówkami i centrami³,
- szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe,
- poradniami psychologiczno-pedagogicznymi,
- placówkami doskonalenia nauczycieli,
- instytucjami rynku pracy.

² O których mowa w art. 3 ust. 1a ustawy.

³ O których mowa w art. 2 pkt 4 ustawy.

Nawiązanie takiej współpracy pozwala na:

- realistyczny wgląd w rynek pracy – bezpośrednia współpraca z pracodawcami umożliwia uczniom zrozumienie aktualnych wymagań i trendów na rynku pracy;
- doświadczenie praktyczne – uczniowie mogą zdobyć praktyczne doświadczenie poprzez staże, praktyki zawodowe czy wizyty zawodoznawcze⁴;
- rozwijanie umiejętności – bezpośredni kontakt z pracodawcami pomaga uczniom w rozwijaniu umiejętności miękkich i twardych, które są cenione na rynku pracy;
- lepsze zrozumienie swoich preferencji zawodowych i edukacyjnych.

1.1. Wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ)

Zgodnie z artykułem 98 ust. 1 pkt 16 *ustawy Prawo oświatowe* statut szkoły zawiera opis organizacji wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego. Oznacza to, że pojęcie WSDZ musi znaleźć się w treści statutu.

WAŻNE: Opis działań wchodzących w skład WSDZ może być wpisany bezpośrednio w treść statutu, może być także załącznikiem. Istotne jest jednak to, aby stanowił integralną część statutu szkoły.

WSDZ to ogół działań z obszaru doradztwa zawodowego realizowanych przez wszystkich nauczycieli i specjalistów. Działania te odnoszą się do uczniów, rodziców (opiekunów prawnych) i nauczycieli. System ten przygotowujemy na cały cykl kształcenia (przykładowo dla szkoły podstawowej WSDZ przygotowuje się na osiem lat, czyli tyle, ile trwa cykl kształcenia w omawianym typie szkoły).

WAŻNE: W zespole szkół przygotowuje się WSDZ dla każdego typu szkoły oddzielnie (przykład: jeśli w zespole szkół są technikum i branżowa szkoła I stopnia, to przygotowuje się WSDZ dla technikum i WSDZ dla branżowej szkoły I stopnia).

W zespole szkolno-przedszkolnym, jeśli oddział przedszkolny jest w szkole podstawowej, tworzy się jeden WSDZ. Jeżeli w statucie szkoły wymieniona jest oddzielnie szkoła podstawowa i niezależnie od niej przedszkole, wtedy przygotowuje się dwa WSDZ.

⁴ Mających na celu poznanie przez dzieci i uczniów środowiska pracy w wybranych zawodach, organizowanych u pracodawców, w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe.

WSZD jako dokument może zawierać takie elementy, jak:

- cel doradztwa zawodowego (cel doradztwa zawodowego jest zbieżny z celem szkoły);
- adresatów (uwzględnia się uczniów, rodziców/opiekunów prawnych, nauczycieli);
- realizatorów (realizatorami są wszyscy nauczyciele i specjaliści);
- podmioty, z którymi placówka współpracuje przy realizacji działań z zakresu doradztwa zawodowego;
- przykładowe działania (zapis ogólny, uszczegółowienie znajduje się w programie realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym na dany rok szkolny);
- metody i formy;
- sposoby dokonywania oceny skuteczności i trafności podejmowanych działań wspierających w zakresie doradztwa zawodowego.

Uszczegółowienie działań zamieszcza się w rocznym programie realizacji doradztwa zawodowego⁵.

1.2. Program realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym na dany rok szkolny

Zgodnie z § 4 pkt 1 *Rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego* na każdy rok szkolny opracowuje się uszczegółowiony program realizacji działań z zakresu doradztwa zawodowego uwzględniający założenia WSDZ. Obligatoryjnie zawiera on takie elementy, jak:

- tematykę działań;
- oddziały, dla których zostało zaplanowane dane działanie (należy pamiętać, aby w programie uwzględnić każdy oddział klasowy);
- metody i formy realizacji (uwzględniające także działania odnoszące się bezpośrednio do rodziców⁶);
- terminy realizacji działań;
- osoby odpowiedzialne za realizację danego działania (niewymagane jest wpisanie danych osobowych, ważne, aby wskazać, kto jest odpowiedzialny, np.: wychowawca klasy V, pedagog, nauczyciel geografii itp.);
- podmioty, z którymi współpracuje placówka (istotne jest, aby wskazać podmioty, z którymi szkoła planuje nawiązanie realnej współpracy w danym roku szkolnym).

Dobrym rozwiązaniem jest stworzenie programu w formie tabeli, która pozwoli na ustrukturalizowanie podejmowanych działań na dany rok szkolny.

⁵ Na podstawie *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie doradztwa zawodowego* (Dz.U. 2019, poz. 325).

⁶ Z wyjątkiem branżowych szkół II stopnia, szkół policealnych i szkół dla dorosłych.

WAŻNE: Do 30 września każdego roku szkolnego dyrektor szkoły zatwierdza program po uprzednim zaopiniowaniu go przez radę pedagogiczną.

Często pojawia się pytanie, kto tworzy program. Reguluje to § 4 pkt 3, w którym wskazuje się, że przygotowuje go doradca zawodowy albo inny nauczyciel lub nauczyciele odpowiedzialni za realizację doradztwa zawodowego w szkole. Osoba (bądź osoby) jest wyznaczona przez dyrektora szkoły. Koordynuje ona działaniami w obszarze doradztwa, jednak za realizację programu odpowiedzialni są wszyscy nauczyciele i specjaliści.

WAŻNE: Program ma uwzględniać potrzeby uczniów i rodziców (opiekunów prawnych) w zakresie doradztwa zawodowego. W tym celu należy przeprowadzić diagnozę potrzeb.

1.2.1. Diagnoza potrzeb z obszaru doradztwa zawodowego

Każde działanie w szkole stanowi ofertę dla uczniów i ich rodziców (opiekunów prawnych). Oferta ta powinna być jak najbardziej atrakcyjna dla odbiorców. Jest to możliwe wtedy, gdy odpowiada na ich potrzeby. W aspekcie indywidualnym diagnoza w obszarze doradztwa zawodowego to identyfikacja i analiza potrzeb edukacyjnych i zawodowych osób poszukujących porad i wsparcia w zakresie planowania kariery. Obejmują one ocenę zainteresowań, umiejętności, predyspozycji, wartości oraz celów zawodowych danej osoby. Diagnoza pomaga doradcom zawodowym w opracowaniu indywidualnie dopasowanych planów doradztwa i wsparcia, które skutecznie wspomagają rozwój zawodowy, edukacyjny oraz osobisty ucznia. Może ona również obejmować analizę rynku pracy, aby dostarczyć informacji o możliwościach zawodowych i edukacyjnych odpowiadających profilowi (kompetencjom) i aspiracjom danej osoby. Uczeń jest zaangażowany i chętniej uczestniczy w różnych przedsięwzięciach, gdy są one realną odpowiedzią na jego potrzeby i oczekiwania.

WAŻNE: Podczas konstruowania pytań warto podkreślać, kto jest odpowiedzialny za projektowanie kariery, i już na tym etapie wskazane jest pobudzanie do myślenia w tym zakresie.

Aby przeprowadzić diagnozę potrzeb w zakresie doradztwa zawodowego w szkole, można:

- **Rozpocząć od ankiety.** Ważne jest, aby z ofertą wyrażenia swoich potrzeb w obszarze doradztwa zawodowego dotrzeć do każdego ucznia i każdego rodzica (opiekuna prawnego). Nie ma jednak gwarancji, że uczeń (czy rodzic/opiekun prawny) będzie chciał na to badanie odpowiedzieć. Co zrobić, aby zachęcić uczniów i ich rodziców do wypełnienia ankiety i uprościć badanie? W klasach

starszych szkoły podstawowej oraz w szkole ponadpodstawowej można wykorzystać w tym celu interaktywne aplikacje cyfrowe (np. Slido.com, Kahoot, Google Forms itp.). Dobrym rozwiązaniem jest tworzenie kilku (maksymalnie do pięciu) pytań zamkniętych z kafeterią odpowiedzi do wyboru. Badanie powinno być jasne, zrozumiałe, umożliwiające szybkie odpowiedzi i łatwo dostępne. W ankiecie można zamieścić pytania otwarte, niemniej należy pamiętać, że przy dużej liczbie odpowiedzi osoba, która przeprowadza diagnozę, będzie je jakościowo analizować. Wykorzystanie internetowych aplikacji (w których generuje się dla każdego badania kod QR lub kod numeryczny) umożliwia złożenie oferty wszystkim uczniom w każdej klasie. Aplikacje internetowe pozwalają na automatyczne zliczanie odpowiedzi, które wraz z wykresami stanowią podsumowanie w formie raportu. Jest to znaczne ułatwienie dla osoby odpowiedzialnej za diagnozę, jednocześnie skracające jej czas pracy. Aplikacje umożliwiają także wygenerowanie linku do badania. Link ten należy przesłać za pośrednictwem dziennika elektronicznego do każdego rodzica. Doradca nie odpowiada za to, kto dokonuje logowania na swoje konto, kto odczyta naszą wiadomość oraz kto wreszcie odpowie na ankietę. Niemniej jeśli rodzic zauważy, że nasza oferta działań skierowana do nich jest realną odpowiedzią na ich potrzeby, dostrzegą korzyść, a co za tym idzie chętniej wyrażą swoje oczekiwania. W ten sam sposób (za pośrednictwem linku) przeprowadza się diagnozę potrzeb wśród nauczycieli.

WAŻNE: Konstruując pytanie, należy odwołać się do potrzeb i oczekiwań, a nie stanu wiedzy. Warto rozpoczynać pytanie od sformułowań: *Czy potrzebujesz wsparcia doradcy zawodowego w...? Jakie masz oczekiwania w zakresie...?* Osoba odpowiadająca powinna zostać zachęcona do autorefleksji. Sformułowanie w taki sposób każdego pytania wskazuje, że to uczeń/rodzic jest odpowiedzialny za dane działanie, a szkoła pełni funkcję jedynie wspierającą.

- **Przeprowadzić indywidualne rozmowy** z uczniami/rodzicami, aby dokładniej poznać ich potrzeby i oczekiwania.
- **Uczestniczyć w zebraniach z rodzicami.**
- **Konsultować się z nauczycielami i specjalistami.**
- **Analizować wnioski oraz rekomendacje** z poprzedniego roku szkolnego.

Przykładowe pytania dotyczące diagnozy potrzeb:

UCZNIOWIE:

Jakie kompetencje chciał(a)byś rozwinąć? (wybierz maksymalnie dwie odpowiedzi)

- współpraca

- autoprezentacja
- rozwiązywanie konfliktów
- radzenie sobie ze stresem
- komunikacja.

Czy potrzebujesz wsparcia doradcy zawodowego w rozwijaniu swoich zainteresowań?

- tak
- nie

Czy potrzebujesz wsparcia doradcy zawodowego w określeniu swoich predyspozycji zawodowych?

- tak
- nie

NAUCZYCIELE:

Czego potrzebujesz do skutecznej realizacji działań z doradztwa zawodowego? (wybierz maksymalnie dwie odpowiedzi)

- szkolenia z zakresu doradztwa zawodowego i funkcjonowania sieci współpracy nauczycieli,
- możliwości wizyt zawodoznawczych z uczniami lub/i zapraszania osób z zewnątrz,
- konkretnych scenariuszy zajęć z doradztwa zawodowego uwzględniających realizację podstawy programowej,
- bazy zasobów multimedialnych.

W jakich obszarach potrzebujesz wsparcia doradcy zawodowego w pracy z uczniami?

- rozwijanie umiejętności pracy zespołowej,
- rozwijanie kreatywności,
- praca nad asertywnością,
- rozwijanie umiejętności autoprezentacji.

Czy potrzebujesz wsparcia doradcy zawodowego przy realizacji działań w zakresie:

- lokalnego rynku pracy,
- rynku edukacyjnego, w tym ścieżki kształcenia,
- komunikacji,
- pracy zespołowej,
- autoprezentacji.

RODZICE:

Czy potrzebuje Pan(i) wsparcia doradcy zawodowego w rozpoznawaniu zainteresowań swojego dziecka?

- tak
- nie

Czy widzicie Państwo potrzebę (proszę zaznaczyć maksymalnie 2 odpowiedzi):

- spotkań z przedstawicielami zawodów,
- spotkań z przedstawicielami szkół ponadpodstawowych,
- spotkań z doradcą zawodowym.

Czy potrzebuje Pan(i) wsparcia w przygotowywaniu swojego dziecka do egzaminu ósmoklasisty/maturalnego/zawodowego w zakresie radzenia sobie ze stresem?

- tak
- nie

Ważne, aby po dokonanej analizie odpowiedzi uwzględnić potrzeby i oczekiwania uczniów/rodziców/nauczycieli w programie realizacji doradztwa zawodowego.

2. W jaki sposób realizować działania związane z doradztwem zawodowym w szkole?

W programie doradztwa zawodowego na dany rok szkolny zawarte są zajęcia z doradztwa zawodowego oraz pozostałe działania podejmowane przez wszystkich nauczycieli i specjalistów.

Do działań tych można zaliczyć m.in.:

- warsztaty na tematy, które zostały wskazane w diagnozie potrzeb jako najważniejsze lub najczęściej zgłaszane przez uczniów;
- konkursy – to okazja do rozwijania zainteresowań uczniów lub ich uzdolnień, autoprezentacji;
- dodatkowe zajęcia sportowe, w których chętnie będą uczestniczyć uczniowie zainteresowani aktywnością fizyczną;
- koła zainteresowań;
- działania wolontarystyczne – rozwijanie umiejętności prospołecznych;
- udział w targach pracy;
- wizyty zawodoznawcze umożliwiające doświadczanie przez uczniów miejsc pracy i czynności zawodowych;
- realizacja działań związanych z doradztwem zawodowym na przedmiotach kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodzie zgodnie z podstawą programową danego przedmiotu;
- zajęcia z wychowawcą;
- elementy programu wychowawczo-profilaktycznego odwołujące się do zagadnień związanych z doradztwem zawodowym;
- zapraszanie przedstawicieli zawodów;
- zapraszanie absolwentów;
- wycieczki, które w celach mają podkreślone elementy doradztwa zawodowego.

WAŻNE: Świadomy znaczenia doradztwa zawodowego nauczyciel może wykorzystać każdą wycieczkę, aby wprowadzać elementy z tego zakresu. Podczas wyjścia do kina można poprosić uczniów o wymienienie wszystkich zawodów, które pojawiły się w danym filmie, lub przeczytanie napisów końcowych, zwracając uwagę na to, jakie zawody i stanowiska pracy przyczyniły się do powstania dzieła. Warto również wykorzystać miejsce, w którym znajduje się kino. Jest to doskonała okazja, aby wymienić zawody lub stanowiska pracy związane z pracą w kinie lub np. w galerii handlowej, jeśli kino tam się znajduje.

W *Rozporządzeniu w sprawie doradztwa* wymienia się zadania doradcy zawodowego (wcześniej znajdowały się one w regulacjach dotyczących pomocy psychologiczno-pedagogicznej). Zakres działań będzie zależał przede wszystkim od tego, czy w szkole jest doradca zawodowy zatrudniony jako specjalista, który ma możliwość prowadzenia konsultacji indywidualnych. W wielu szkołach nie ma jednak etatowego doradcy zawodowego i zadania te realizowane są przez specjalistów i nauczycieli.

Rozporządzenie w sprawie doradztwa zawodowego zawiera również załączniki, w których znajdują się określone treści programowe z doradztwa zawodowego dla każdego typu placówki (od przedszkola do szkół ponadpodstawowych). Wyodrębniono w nich cztery obszary, takie jak: poznanie siebie, świat zawodów i rynek pracy, rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych. Realizując działania z zakresu doradztwa zawodowego, warto odwoływać się do treści, które zostały załączone.

2.1. Wychowawcy

Wychowawcy, tworząc listę tematów na dany rok szkolny (które chcą poruszyć ze swoimi uczniami na zajęciach z wychowawcą), powinni uwzględnić te odwołujące się bezpośrednio do doradztwa. Dzięki temu dyrektor szkoły ma pewność, że każda klasa została włączona do systemu doradztwa zawodowego. Należy również pamiętać, że wychowawca ma możliwość prowadzenia działań skierowanych do rodziców (zebrania z rodzicami, spotkanie z doradcą zawodowym, prowadzenie warsztatów, przekazywanie informacji zawodoznawczych itp.).

WAŻNE: Dobrą formą komunikacji jest dziennik elektroniczny, w którym wychowawca może przekazywać rodzicom informacje na temat ciekawych lokalnych wydarzeń, miejsc, gdzie uczniowie mogą dodatkowo rozwijać swoje zainteresowania bądź uzdolnienia (np. oferta miejskich domów kultury, miejscowych organizacji pozarządowych itp.). To również jest doradztwo zawodowe.

2.2. Nauczyciele

Nauczyciele są zobowiązani do realizowania działań odnoszących się do doradztwa zawodowego na swoich zajęciach edukacyjnych (zarówno kształcenia ogólnego, jak i w zawodzie). Dobrym rozwiązaniem jest analiza rozplanowania treści nauczania danego

przedmiotu i zaznaczenie, które tematy odwołują się bądź nawiązują do treści programowych z *Rozporządzenia w sprawie doradztwa zawodowego*.

WAŻNE: Nauczyciel danego przedmiotu jest ekspertem w swojej dziedzinie i najlepiej zna przekazywane treści. Warto przy temacie, który nawiązuje do doradztwa, zaznaczyć to w dzienniku (np. przez dopisanie w nawiasie skrótu DZ). Dzięki temu dyrektor szkoły, wychowawca, rodzic mają możliwość na bieżąco sprawdzać, czy i jak realizowane są działania związane z doradztwem zawodowym na poszczególnych obowiązkowych zajęciach edukacyjnych.

Najważniejsze jednak, aby nauczyciel świadomie nawiązywał do doradztwa zawodowego i wskazywał uczniom związki pomiędzy nauczonymi treściami a poznawaniem siebie czy rynkiem pracy.

2.3. Specjaliści

W placówce są zatrudnieni specjaliści (np. pedagog, psycholog, pedagog specjalny), którzy w planie swojej pracy powinni uwzględnić doradztwo zawodowe, zarówno na zajęciach z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak i innych (np. realizując program wychowawczo-profilaktyczny). Podczas spotkań z uczniami (rozmowy indywidualne i grupowe) poruszają kwestie związane z określaniem mocnych stron, predyspozycji, zainteresowań. Rozmawiają także na temat trudności, wyzwań, obszarów, nad którymi dany uczeń powinien popracować. Specjaliści na bieżąco współpracują z wychowawcami, rodzicami. Warto, aby doradca zawodowy/koordynator doradztwa zawodowego chętnie korzystał z ich wiedzy i doświadczenia.

2.4. Nauczyciel bibliotekarz

Podczas tworzenia oferty z zakresu doradztwa zawodowego skierowanej do uczniów, rodziców i nauczycieli warto włączyć w te działania nauczyciela bibliotekarza. Może on zbierać informacje na temat rynku edukacyjnego i zawodowego, a następnie przekazywać je uczniom. Innym sposobem jest przygotowanie dwóch specjalnych półek w bibliotece. Warto, aby jedna z nich była przeznaczona na publikacje skierowane wyłącznie do nauczycieli (obszar tematyczny powinien zostać określony z uwzględnieniem ich potrzeb), którzy we własnym zakresie mogą uzupełniać jej stan (dzieląc się z kolegami i koleżankami polecanymi pozycjami bibliograficznymi). Ze względu na uwarunkowania pandemiczne i popandemiczne, wysokie

ryzyko wypalenia zawodowego w zawodzie nauczyciela, przeciążenia w sferze psychofizycznej wskazane jest, aby wśród publikacji znalazły się pozycje dotyczące dobrostanu psychicznego.

Druga półka powinna zawierać gry planszowe. Warto poprosić rodziców, aby przynieśli gry, z których już nie korzystają. Można także na bieżąco obserwować strony wydawnictw gier planszowych. Wydawnictwa te często cyklicznie uruchamiają programy skierowane do szkół, aby przekazać bezpłatnie pakiet gier planszowych. Korzystanie z gier planszowych ma na celu uatrakcyjnienie zajęć podczas zastępstw lub zajęć z wychowawcą, jednocześnie włączając elementy doradztwa zawodowego. Osoba, która korzysta z takiej gry, nie przeprowadza zajęć na podstawie instrukcji przygotowanej przez producenta, ale opiera się na instrukcji przygotowanej przez doradcę zawodowego/koordynatora doradztwa zawodowego/specjalistów, wykorzystując elementy gry. Instrukcja zakłada czas trwania gry do 45 minut i włączenie w nią wszystkich uczniów. Na każdej grze powinna znajdować się krótka, prosta instrukcja dla nauczyciela. Wprowadzenie elementu grywalizacji pobudza w uczniach ciekawość poznawczą i zwiększa zaangażowanie.

2.5. Nauczyciel wychowawca świetlicy szkolnej

Świetlica szkolna to doskonałe miejsce do prowadzenia zajęć z obszaru doradztwa zawodowego. Jedną z propozycji jest zapoznavanie uczniów z wybranym zawodem w danym miesiącu. W tym czasie uczniowie organizują kącik zawodoznawczy, a atrybuty zawodowe mogą tworzyć podczas zajęć plastycznych w świetlicy. Ciekawym rozwiązaniem jest zaproszenie rodziców, którzy opowiedzieliby o wykonywanych zawodach. Innym przykładem realizowania działań z zakresu doradztwa zawodowego jest raz w miesiącu odtworzenie krótkiego animowanego filmu związanego z poznawaniem siebie. Takie filmy są dostępne na przykład na portalu <https://doradztwo.ore.edu.pl> Jest to okazja do zadania dzieciom kilku pytań pobudzających do autorefleksji i zbliżających je do świata zawodów.

W zależności od zasobów placówki można również realizować działania związane z doradztwem zawodowym poprzez:

- Indywidualne konsultacje – uczniowie mogą korzystać z indywidualnych spotkań z doradcą zawodowym, w czasie których mogą omówić swoje zainteresowania, predyspozycje i plany dotyczące przyszłej ścieżki kariery.
- Warsztaty i szkolenia – organizowanie warsztatów i szkoleń na temat planowania kariery, pisania CV, przygotowania do rozmów kwalifikacyjnych oraz innych umiejętności potrzebnych

na rynku pracy. Ponadto szkolenia powinny być także skierowane do nauczycieli (na przykład na temat dobrostanu psychicznego, wypalenia zawodowego itp.).

- Wizyty zawodoznawcze i praktyki zawodowe – aranżowanie wizyt w różnych miejscach pracy lub organizowanie praktyk zawodowych, aby uczniowie mogli zobaczyć, jak wygląda praca w różnych sektorach.
- Wykorzystanie narzędzi online – korzystanie z testów predyspozycji zawodowych, gier edukacyjnych i platform online, które pomagają uczniom w eksploracji różnych ścieżek kariery (np. [Kompas szkolnictwa branżowego](#)).
- Uczenie się rówieśnicze – łączenie uczniów w zespoły, w których mogą wzajemnie udzielać sobie porad, dzielić się doświadczeniem i refleksjami (przy facylitacji nauczyciela).
- Symulacje rzeczywistego świata pracy – organizowanie gier i symulacji, które naśladują realne środowiska pracy, pozwalając uczniom doświadczyć różnych zawodów w praktyczny i interaktywny sposób.
- Projekty współpracy z lokalnymi przedsiębiorstwami – tworzenie projektów, w których uczniowie pracują nad rzeczywistymi problemami biznesowymi lub projektami w porozumieniu z lokalnymi firmami, zdobywając praktyczne doświadczenie.
- Wykorzystanie technologii VR/AR do eksploracji zawodów – użycie technologii wirtualnej (VR) i rozszerzonej rzeczywistości (AR) do poznania różnych środowisk pracy i zawodów w bardziej immersyjny sposób.
- Programy wymiany międzyszkolnej – umożliwienie uczniom uczestnictwa w programach wymiany z innymi szkołami, gdzie mogą uczyć się o zawodach i kulturach pracy w różnych regionach lub krajach. Należy także pamiętać o projektach związanych z wymianą dla nauczycieli.
- Konkursy i hackathony zawodowe – organizowanie konkursów, podczas których uczniowie mogą rozwiązywać rzeczywiste problemy zawodowe lub brać udział w hackathonach związanych z konkretnymi branżami.
- Tworzenie szkolnych start-upów lub projektów przedsiębiorczych – uczniowie mogą zakładać miniprzedsiębiorstwa lub projekty, które działają w ramach szkoły, a tym samym zdobywać doświadczenie w zarządzaniu biznesem.
- Szkolne targi zawodów w stylu „Escape Room” – organizowanie interaktywnych sesji, podczas których uczniowie rozwiązują zagadki i zadania związane z różnymi zawodami, aby „uciec” z pokoju.
- Wykorzystanie gier wideoedukacyjnych – korzystanie z gier wideo, które symulują różne ścieżki kariery i decyzje zawodowe, pozwala uczniom na eksplorowanie w bezpiecznym, wirtualnym środowisku.

- Projekty online z ekspertami globalnymi – łączenie uczniów z pracodawcami, przedstawicielami różnych branż z całego świata za pośrednictwem platform internetowych, umożliwiając im zdobywanie wiedzy o globalnych trendach zawodowych.
- Szkolne radio lub podcasty o karierach – tworzenie szkolnego radia lub serii podcastów, kiedy uczniowie mogą przeprowadzać wywiady z profesjonalistami z różnych branż i dyskutować na tematy zawodowe.

Wymienione metody pozwalają na dynamiczniejsze i angażujące podejście do doradztwa zawodowego, a jednocześnie rozwijają kluczowe umiejętności i wiedzę uczniów.

Zakończenie

Podsumowując, doradztwo zawodowe w szkole odgrywa kluczową rolę w rozwoju edukacyjnym i zawodowym uczniów. Jest ono ważne z kilku powodów:

- Wspieranie wczesnej orientacji zawodowej – doradztwo zawodowe pomaga uczniom w zrozumieniu różnych ścieżek kariery i zawodów dostępnych na rynku pracy. Dzięki temu mogą oni podejmować bardziej świadome decyzje dotyczące swojej przyszłości zawodowej.
- Rozwój umiejętności miękkich – zajęcia z doradztwa zawodowego często obejmują rozwijanie kluczowych umiejętności, takich jak komunikacja, praca zespołowa i rozwiązywanie problemów, które są niezbędne na obecnym rynku pracy.
- Zwiększenie motywacji i zaangażowania – uświadamianie uczniom, jak nauka przekłada się na przyszłą karierę, może zwiększyć ich motywację do nauki i chęć uczestnictwa w zajęciach szkolnych.
- Wsparcie w przejściu od edukacji do zatrudnienia – doradztwo zawodowe przygotowuje uczniów do wejścia na rynek pracy, pomagając im w tworzeniu CV, przygotowaniu do rozmów kwalifikacyjnych oraz w planowaniu dalszej edukacji.
- Wyrównywanie szans edukacyjnych – doradztwo zawodowe jest wsparciem dla uczniów, którzy nie mają dostępu do odpowiednich zasobów lub nie mogą oczekiwać wsparcia w tym zakresie w domu.
- Reagowanie na zmieniający się rynek pracy – doradztwo zawodowe pomaga uczniom zrozumieć dynamiczny i ciągle zmieniający się rynek pracy, co jest kluczowe w szybko rozwijającej się gospodarce i technologii.
- Zapewnienie wsparcia emocjonalnego i rozwojowego – doradztwo zawodowe może również odgrywać istotną rolę we wsparciu emocjonalnym uczniów, wspomagać ich w radzeniu sobie ze stresem i niepewnością związaną z wyborem przyszłej ścieżki zawodowej.

Doradztwo zawodowe w szkole jest istotne, ponieważ zapewnia uczniom niezbędne narzędzia, wiedzę i umiejętności do podejmowania świadomych decyzji dotyczących ich przyszłej edukacji i kariery, jednocześnie działania z tego zakresu wspierają ich ogólny rozwój osobisty i zawodowy.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego (Dz.U. 2019, poz. 325).

Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 kwietnia 2019 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz.U. 2019, poz. 639).

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U.2023.900 t.j.).

Publikacja autorstwa Marty Koch-Koziół to nieocenione źródło wiedzy dla doradców zawodowych, specjalistów i nauczycieli pracujących w szkołach. Książka zawiera konkretne, łatwe do wdrożenia metody oraz narzędzia, które wspierają młodzież w świadomym planowaniu kariery zawodowej. Autorka, bazując na wieloletnim doświadczeniu, oferuje praktyczne porady dotyczące prowadzenia zajęć z doradztwa zawodowego. Dzięki temu przewodnikowi każdy doradca będzie mógł efektywnie wspierać uczniów w odkrywaniu ich ścieżki kariery i rozwijaniu umiejętności niezbędnych na rynku pracy.

Niezbędnik dla każdego doradcy zawodowego, który chce inspirować i wspierać uczniów w ich edukacyjnych i zawodowych wyborach!

Marta Koch-Koziół – psycholog, doradca zawodowy, polityk społeczny, mediator. Wiceprzewodnicząca Zarządu Głównego Stowarzyszenia Doradców Szkolnych i Zawodowych RP, szkoleniowiec, autorka publikacji z obszaru psychologii, pedagogiki i doradztwa zawodowego. Koordynator Krajowego Punktu Referencyjnego sieci EQAVET, korespondent krajowy IAEVG, lider zadania w IBE, główny specjalista Wydziału Doradztwa Zawodowego ORE.

